

Sangharakshita: Timanttisutra ja buddhalaisen viisauden perinne
Neljäs osa

Johdanto
SUURI MANDALA

**Timanttisutrassa Täydellinen Viisaus kuvaillaan kaiken läpi tunkevaksi voimaksi.
Älä kuitenkaan odota Rathaguna-Samcayagathan räjäyttävän tajuntaasi:
siinä viisaus tulee esiin hyvin pehmeästi,
herkästi ja huomiota herättämättä.**

Ratnaguna-samcayagāthā on hyvin toisenlainen kuin *Vajracchedikā*. Voisi sanoa, että se lähestyy täydellistä viisautta kokonaan toisesta suunnasta. Tähän viittaa jo otsikkokin. Käsiteltävänä ei ole 'Timantin lailla leikkaavan viisauden pāramitā-harjoitus', vaan 'Säkeitä viisauden pāramitā-harjoituksen kallisarvoisten ominaisuuksien runsaudesta.' Kyseessä on tietenkin sama täydellinen viisaus, mutta painotus on hyvin erilainen. Ennen kuin tarkastelemme tekstiä, meidän on vielä luotava silmäys perusolettamuksiimme *Ratnaguna-samcayagāthān* aiheesta. Muuten käy helposti niin, että kompastumme hienoiseen väärinymmärrykseen heti aluksi.

Timanttisutran tavoin *Ratnaguna-samcayagāthā* käsittelee vain yhtä aihetta. Tämä aihe on myös koko täydellisen viisauden kirjallisuuden tutkimuskenttä. Kyseessä on bodhisattvan ura. Mikä on bodhisattva? Kuinka bodhisattva käyttäytyy, harjoittaa ja elää? Mitä bodhisattva tekee? Jos ei ole tarkkaavainen, voi bodhisattvan luonteesta saada väärän vaikutelman niiden vaivalloisten yksityiskohtien perusteella, joilla teksteissä näihin kysymyksiin vastataan. Jos alamme muodostaa vaikutelmaa niiden varovaisesta harkitsevuudesta, bodhisattvasta korkeana älyllisenä olentona, ja täydellisestä viisaudesta korkeana älyllisenä opetuksena, olemme ymmärtäneet asian suoraan sanoen päin mäntyä.

Kohtaamamme säkeet saattavat vaikuttaa vaikeatajuisilta, mutta ne eivät ole *älyllisesti* vaikeatajuisia. Ainakin niitä on paljon helpompi ymmärtää kuin monia muita täydellisen viisauden tekstejä. Esimerkiksi Timanttisutraan verrattuna *Ratnaguna-samcayagāthā* on melko yksinkertainen ja järkeenkäypä. Jos se kuitenkin vaikuttaa hieman lannistavalta, se voi johtua siitä, että törmäämme siinä keskiaikaiseen intialaiseen tapaan kommunikoida. Se on erittäin abstraktia ja käsitteellistä eikä se sovi buddhalaisuuden henkiseen nerouteen. Tällainen hellittämättömän käsitteellinen lähestymistapa soveltuu erityisen huonosti siihen tarkoitukseen, johon täydellisen viisauden tekstit pyrkivät, nimittäin hajottamaan koko sen käsitteellisen viitekehyksen, jonka päällä ne seisovat. Siinä hylätään käsitteet käyttämällä apuna toisia käsitteitä ja näin karkeat käsitteet vaihdetaan hienovaraisemmiksi.

Useimmat länsimaiset ihmiset eivät kerta kaikkiaan koe tällaista luontevaksi – eivät ainakaan useimmat englantilaiset ihmiset. Siksi voi olla helpottavaa ymmärtää, ettei kyseessä ole peruslähestymistapa, jota kaikkien buddhalaisien on noudatettava. Meidän tulee erottaa intialainen mieli ja sen ilmaukset itse buddhalaisuudesta sekä kehittää ilmaisumuoto, joka sopi meille paremmin. Ei ole välttämättä helppoa nähdä mistä voisi löytää todellisemman ja välittömämmän ilmaisumuodon, johon tämä käsitteellinen kieli voitaisiin kääntää. Eräs ennakkotapaus on kuitenkin olemassa. Kun buddhalaisuus levisi Intiasta Kiinaan, sen ilmaisutapa muuttui täysin. Ch'an-buddhalaiset muokkasivat tämänkaltaiset opetukset kokonaan toiseen muotoon, jolloin pitkien abstraktien tutkielmien tilalle tuli huuto, isku tai ilmaan kohotettu kukka. Niillä tarkoitettiin samaa asiaa, mutta kommunikaatioväline oli

täysin erilainen. Kiinan kielelle käännettynä *Prajñāpāramitā*-kirjallisuus itsessään tuntuu erilaiselta, konkreettisemmalta, mihin viittaa sen kiinankielinen nimitys 'Tumma viisaus'.

Voisimme alkaa kiinalaisten tavoin kehittää omaa versiota näistä opetuksista karsimalla hieman mahāyānan metafyyisistä rehevyyttä. Jos tahdomme maanläheisempää lähestymistapaa, voisimme kenties palata ajassa taaksepäin ja tutkia arkaaisia buddhalaisia opetuksia, kuten *Udānaa* ja *Sutta-nipātaa*, jotka ovat peräisin ajalta kauan ennen abhidharmistien ja mahāyanistien aloittamaa käsitteellistä analyysiä. Heidän analyysijään ei kuitenkaan ole tarpeen torjua siinä pelossa, että ymmärtäisimme täydellisen viisauden tekstiä väärin. Voimme kyllä hyötyä täydellisen viisauden tekstien opetuksista konkreettisesti ja välittömästi, vaikka joudummekin painiskelemaan keskiaikaisen intialaisen ajattelun kanssa. Ensimmäinen ja tärkein asia on ymmärtää, että väline ei ole viesti – meillä ei ole toivoakaan saada kosketusta täydelliseen viisauteen sitä käsitteleviä kirjoja tai edes alkutekstejä lukemalla. Itse asiassa viesti ja väline ovat niin kaukana toisistaan, että ne suorastaan kaivavat maata toistensa alta. Täydellinen viisaus kyllä puhuu intellektuellien ymmärtämää kieltä, mutta sen viesteillä ei ole mitään tekemistä intellektuaalisten asioiden kanssa. Jos kiinnitämme enemmän huomiota välineeseen kuin viestiin, päättelemme näiden opetusten kannustavan ajattelemaan, mutta sitä ne eivät tee. Ne päinvastoin käyttävät ajattelua ajattelun kumoamiseen. Jo tällainen ajatus aiheuttaa meille tietenkin monenlaisia ongelmia, varsinkin jos erehdymme pohdiskelemaan, kuinka itsensä voi ajatella ulos ajattelusta. Näin käy helposti silloin kun altistuu tuon yhä runsaslukuisemman Zen-kirjallisuuden turmiolliselle vaikutukselle.

Kun olemme ymmärtäneet, että väline ei ole viesti, kuinka voimme vapauttaa mieleemme taipumuksesta ajatella turhan mutkikkaasti? Yksi menetelmä on hiljaisuuden harjoittaminen. Ajattelustamme tulee kiireettömämpää ja valaisevampaa, kun lakkaamme esittämästä ajatuksiamme ääneen. Samalla pääsemme välittömämmin kosketuksiin ulkomaailman kanssa ja – hämmästyttävää kyllä – kukaties myös muiden ihmisten kanssa. Hiljaisuus ei merkitse vuorovaikutuksen katkeamista. Päinvastoin siinä on hienovaraisella tasolla vielä enemmän vuorovaikutusta. Hiljaisuudessa havaitsemme, että esille tulee subliminaalisia vuorovaikutustapoja, joita ei normaalisti osata käyttää. Ne ovat ilmaisukykyisempiä ja käyttävät apuna silmiä, kasvoja, eleitä ja asentoa. Saatamme jopa onnistua viestimään toiselle ihmiselle, että tiedostamme hänen läsnäolonsa, vaikka emme katsokaan häneen.

Toinen menetelmä, joka auttaa raottamaan diskursiivisen ajattelun verhoa, on mantran lausuminen. Se antaa ajattelemisen kohteen, joka ei kuitenkaan sisällä mitään ajateltavaa, koska mantralla ei ole merkitystä sanan tavallisessa merkityksessä. Mantralle voi antaa merkityksiä, mutta ne ovat aivan toissijaisia. Ensisijaisesti se on ääni – äänisymboli. On hyvin tärkeää paneutua mantran lausumiseen täysin rinnoin, tehdä harjoituksen alussa tietoinen päätös käyttää kaikki voima tuohon harjoitukseen. Ellei kokoa itseään harjoituksen aluksi, siihen vain ajalehtii, ja sen aikana mielessä kehittyy erilaisia ajatuskulkuja, kun mantra jatkuu omassa mielen lokerossa.

Täydellistä viisautta vakavasti opiskeleva tietenkin harjoittaa meditaatiota. Vaikuttaa siltä, että ilmiselvä harjoitus on silloin sellainen, joka kehittää erityisesti tiedostamista tai tarkkaavaisuutta. Tällainen harjoitus on esimerkiksi *ānāpāna-sati*, 'hengityksen tarkkaaminen', eikä sen tekeminen suinkaan ole huono ajatus. Sanaa 'tarkkaavaisuus' käytetään kuitenkin hyvin usein tavalla, joka antaa ymmärtää sen olevan tunteista erillään, mutta sellaista tarkkaavaisuutta kutsuisin 'vieraantuneeksi tarkkaavaisuudeksi'. Se on kylmää, eristynyttä tarkkaavaisuutta, joka on hyvin erilaista kuin oikeanlainen, eheä bodhisattvan tarkkaavaisuus. Jos siis haluat kehittää täydellistä viisautta, voit hämmästyä huomattavasti, että yhtä tärkeällä sijalla on *mettā bhāvanā*, kaikkialle suuntautuvan rakastavan ystävällisyyden kehittäminen.

Syy tähän käy ilmi kun tarkastelemme uudelleen sanaa viisaus. Se on arkikielinen käännös sanskritinkielisestä sanasta *prajñā*, mutta Herbert Guenther kääntää sanan tarkemmin. Guentherin mukaan viisaus on 'analyyttistä ja arvostavaa ymmärtämistä'. Kuten olemme nähneet, kaikkien *dharmojen* pelkistäminen *śūnyatāksi* on analyyttistä ymmärtämistä, joka olennaisesti kuuluu *prajñāhan*. Sen tulee kuitenkin sulautua vielä toiseen, aivan uudenlaiseen ymmärtämisen tapaan, jota Guenther luonnehtii sanalla 'arvostava'.

**Bodhisattva järjestää uudestaan koko
maailmankaikkeuden – täysin vailla tarkoitusta – ja muuntaa sen
valtavan suureksi mandalaksi.**

Tämä *prajñān* arvostava puoli avaa koko *Ratnaguna-samcayagāthān* aiheeseen ja ylipäätään koko *Prajñāpāramitā*-kirjallisuuden aiheeseen perspektiivin, joka laiminlyödään helposti. Se edustaa niin tärkeitä ulottuvuutta bodhisattvan toiminnassa ja tarjoaa niin hyödyllisen vastapainon sille älyllisyydelle, jolla tavallisesti lähestymme *Prajñāpāramitā*-tekstejä, niinkin selkeää tekstiä kuin *Ratnaguna-samcayagāthā*, että on hyödyllistä tutkia sen merkitystä vähän syvemmin. Palauttakaamme siis mieleen, millaista bodhisattvana oleminen todella on (*prajñāpāramitā* on erityisesti osoitettu juuri bodhisattvalle).

Buddhan valaistuminen ei ollut kylmää, irrallisen objektiivista tietoa. Hänen tavassaan nähdä oli lämpöä ja tunnetta, hän näki kaiken olevan puhdasta eli *śubha*, joka merkitsee myös 'kaunis'. Buddha näki kaiken puhtaan kauniina, koska hän näki kaiken myötätuntoisesti, aivan kuten rumana nähdään kaikki se, mitä vihataan. Kun *mettā*-tunteen vallassa kaikki nähdään kauniina, ollaan luonnostaan iloisia ja riemukkaita. Tuosta ilosta ja riemusta virtaa spontaanisuus, vapaus, luovuus ja energia. Bodhisattva kokee jatkuvasti tätä virtaamista *mettā*-tunteesta iloon ja siitä vapauteen ja energiaan. Sen tähden *mettā* sisältyy bodhisattvan viisauteen täydessä merkityksessään. Eräässä mielessä voisi jopa sanoa että *mettā* on *prajñā*.

Pinnallinen katsaus *prajñāpāramitā*-kirjallisuuteen voi antaa vaikutelman bodhisattvasta ylistettyinä logiikan murskaajana. Tältä vaikutelmalta vältytään, jos tarkastellaan toistakin bodhisattvana olemista kuvaavaa sanaa, nimittäin *vidyā*. *Vidyā* käännetään yleensä 'tieto' ja sen vastakohta on *avidyā*, 'tietämättömyys'. Guentherin käännös sanalle *vidyā* on 'esteettinen arvostus' (eli *prajñā* ilman analyyttistä elementtiä), mikä on paljon lähempänä sanan oikeaa merkitystä. *Vidyā* on eräänlaista asioista nauttimista, maailman kanssa harmoniassa olemista. Sen vastakohta *avidyā* ei suinkaan tarkoita tiedon tai tietämyksen puutetta, vaan vieraantumista ja ristiriitaa.

Kun ihmisen sanotaan tietävän jotakin, siihen sisältyy ajatus tiedon hyödyllisyydestä. Ihminen tietää, mitä hyötyä jostain on ja mitä sillä voi tehdä. Joskus tällaiseen utilitaristiseen asenteeseen törmääminen voi häkellyttää kovastikin. Kalimpongissa asuessani menin eräänä päivänä kävelylle ja näin valtavan korkean, kauniin männyn tien varressa. Seistessäni sitä ihailmassa eräs nepalilainen ystäväni sattui kulkemaan ohitse. "Katso tätä puuta!" minä huudahdin. "Eikö olekin suurenmoinen?" "Kyllä on", hän vastasi. "Siinä on ainakin kaksikymmentä kantamusta polttopuita, mikä riittää varmasti koko talveksi!"

Jos arvostamme kaikkea vain hyötynäkökulmasta, suhtaudumme kaikkeen sen mukaan, tarvitsemmeko sitä. Tämä tarve saa aikaan halun, joka muuttuu ahnehtimiseksi: ahnehdimme mainittua kohdetta, koska otaksumme, että se tyydyttää tuon halun. Puuta ei nähdä sellaisenaan itseisarvona, vaan jonakin, jonka tarkoitus on täyttää oma tarpeemme. Jos ei ole mitään haluja tyydytettävänä, ei ole subjektia eikä objektia. Sellaisessa tilassa on bodhisattva: tyhjänä halusta käyttää mitään mihinkään erityiseen tarkoitukseen. Jäljellä on pelkästään esteettinen arvostus. Bodhisattva nauttii maailmasta samoin kuin taideteoksesta tai taideesityksestä, ainoastaan sillä erotuksella, että hän ei koe erillisyyttä itsensä ja itsensä

ulkopuolisen välillä. Tavallisesti yleisö säilyttää tietoisuuden itsestään subjekteina, erillään siitä mitä he pitävät esteettisinä objekteina, ja siinä määrin pysyvät niistä vieraantuneina (tosin tätä tapahtuu vähemmän elokuvaa katsoessa). Bodhisattvan kokemus maailmasta on paremminkin kuin

*niin syvästi kuultu musiikki
että sitä ei kuulla ollenkaan,
vaan ihminen itse on musiikki
niin kauan kuin musiikki jatkuu.*

Tai hän kokee kuten se etupermannolla istuva nainen, joka unohtaa kokonaan katsovansa oopperaa ja huutaa Othellolle: "Senkin typerys, etkä näe, että hän on syytön?"

Bodhisattvan "tarkoitus", jos sellaisesta voi ylipäättään puhua, ei kuitenkaan ole mitenkään passiivinen. Sitä voisi verrata taiteilijan toimintaan, paitsi että taidemaalari voi harvoin pelkästään nauttia maailmasta alkamatta ajatella, kuinka maalata siitä taulu. Bodhisattva luo jotakin aivan muuta. Bodhisattva järjestää uudestaan koko maailmankaikkeuden – täysin vailla tarkoitusta – ja muuntaa sen valtavan suureksi mandalaksi.

Mitä se tarkoittaa? Mikä on mandala? Jättäkäämme syrjään tavanomaiset kuvaukset ja tarkastelkaamme lyhyttä määritelmää, jonka on antanut tiibetiläinen opettaja Rongzompa Chokyi Zangpo: "Mandalan tekemiseen tarvitaan merkittävä todellisuuden aspekti, joka ympäröidään kauneudella." Peruste sille, miksi valitaan joku todellisuuden aspekti eikä jotain toista, ei ole ahneutta muistuttava kiintymys, vaan kiintymys, joka muistuttaa enemmänkin henkistä yhteenkuuluvuutta. Se on sellainen todellisuuden aspekti, jota ihminen arvostaa ja rakastaa niin paljon, että tahtoo ympäröidä sen kauniiden kuvien harmonisella kokonaisuudella. Esimerkiksi tietty buddha-hahmo, sellainen, joka erityisesti vetoaa, tuntuu ylevältä tai arvokkaalta, voidaan valita todellisuuden puoleksi, johon halutaan keskittyä. Se koristellaan vaikka muilla buddha-hahmoilla, jotka sijoitetaan pääilmansuuntien mukaisesti. Niiden välille voi sitten sijoittaa neljä elementtiä ja käyttää kaikenlaisia muita luonnonesineitä täyttämään tyhjät kohdat ja luomaan harmonisen kokonaisuuden.

Bodhisattva luo mandalan reagoimalla maailmaan esteettisellä ja arvostavalla, ei hyötyajattelun mukaisella tavalla. Elämän ylläpitämiseksi tarvitaan tietty määrä käytännöllisyyttä: täytyy ajatella asioita ja ymmärtää, kuinka maailma toimii, mutta bodhisattvan toimintaa ohjaavat laajemmat esteettiset arvot. Yleensä ajattelemme esteettisen arvostuksen olevan pieni erillinen elämän osa, joka on paljon laajemman utilitaristisen ja käytännöllisen alueen sisällä, mutta näiden tulee olla päinvastaisessa järjestyksessä. Yleisasenteemme, yleisreaktiomme elämään tulisi olla täysin esteettinen. Sen sijaan, että yrittäisimme käyttää hyväksemme ympärillämme olevia esineitä ja asioita, meidän tulisi pyrkiä iloitsemaan niistä, arvostamaan niitä, ottamaan ne huomioon ja huolehtimaan niistä. Meidän ei tule ajatella oman esteettisen arvostuksen mandalamme olevan kuin pieni tiibetiläinen *thangka*, joka kököttää syrjäisessä nurkassa, ja aivan toisaalla on tärkeistä käytännön liikeasioista koostuva suuri ja todellinen maailma. Voisimme päinvastoin ajatella, että meitä ympäröi suurempi esteettisen arvostuksen mandala, josta van yksi pieni siivu on maailmallista käytännön asioiden hoitamisesta ja monenlaisten (ei-neuroottisten) tarpeiden ja halujen tyydyttämisestä. Todelliset arvot ovat esteettisiä, eivät utilitaristisia.

Kerrotaan taolaisesta tietäjistä, joka istui joen rannalla ongenvapa kädessään. Kun joku ohikulkija kysyi häneltä kuinka hän pystyy kalastamaan, vaikka on taolainen tietäjä, hän vastasi: "Ei hätää, ei minulla ole syöttiä." Hän vain nautti kalastamisesta, hänen ei tarvinnut yrittää saada saalista. Meillä ei todellisuudessa ole mitään tekemistä, vain onko? Suurimman osan ajasta voisimme ikään kuin vain lekotella ja nauttia maailmankaikkeudesta. Todellinen

työmme on olla tekemättä työtä. Me tarvitsemme ruokaa syödäksemme, vaatteita ylle, katon päämme päälle, terveydenhuoltoa, muutamia kirjoja, jonkinlaisen kulkuvälineen ... mutta lopun aikamme ja energiamme voisimme omistaa maailmankaikkeuden kontemplottiin, pelkästään siihen, että nautimme kaikesta. Sillä tavoin ainakin bodhisattva elää.

En puhu unelmoijasta, haaveilijasta tai napaansatuijottajasta. Bodhisattva on mitä utterin ja toimeliain ihminen, joka reagoi aina asiallisesti tilanteen vaatimalla tavalla, unohtamatta laajempaa esteettisten arvojen mandalaa. Bodhisattvan toiminta-alue ei suinkaan ole suuresta mandalasta erillään oleva käytännön toiminnan alue. Bodhisattva ei astu pois esteettisten arvojen mandalasta käytännön asioita toimittaessaan. Suurempi mandala läpäisee tuon rajallisen pienen piirin niin, että nuo käytännön toimet ovat ilmausta suuremman mandalan arvojärjestyksestä tietyssä viitekehäyksessä ja tiettyjen ihmisten kohdalla.

Pohjimmiltaan bodhisattva kulkee kahden epätyytyttävän äärimmäisyyden välillä ja ylittää ne. Voimme olla niin syventyneitä käytännön toimiin, että samaistumme niihin ja ahdistumme ja huolestumme ja menetämme esteettisen arvostuksen tarjoaman laajemman näkökulman. Toisaalta taas voimme unohtua muissa maailmoissa vaeltavaan, epämääräiseen positiiviseen mielentilaan, jossa emme saa mitään aikaan. Ihanne on keskittie. Meidän on pidettävä käytännön toimien pyörät pyörimässä – takertumatta niihin, huolestumatta niistä – paljon laajemmassa suuren mandalan piirissä. Silloin voimme nauttia työstämme, koska arvostava tiedostaminen läpäisee sen, mutta sellaista tasapainoa ei ole mitenkään helppo saavuttaa. Painopiste pyrkii koko ajan kohti jompaakumpaa äärimmäisyyttä, joten meidän on jatkuvasti korjattava suuntaa pysyäksemme keskitiellä.

Ensin mainittuun taipumukseen auttaa kun pääsee maaseudulle aika ajoin ja antaa ympäröivän luonnon muistuttaa suuren mandalan korkeammasta todellisuudesta. Sen lisäksi, että pääsemme pois kaupungista vaikka retriitille, meidän on myös korjattava tasapainoa vähän kerrallaan joka päivä. Se tarkoittaa, että pidämme huolta siitä, ettei ystävien kanssa vietetty aika ole pelkästään käytännön asioiden hoitamista varten. Se merkitsee myös meditaatioajan käyttämistä luovalla tavalla, ei ainoastaan päivittäisen elämän ongelmien ja vaikeuksien selvittämiseen.

Jälkimmäiseen taipumukseen auttaa yksinkertaisesti se, että ryhtyy johonkin vaativaan projektiin. Ihanteellista on asua ja työskennellä muiden ihmisten kanssa, niin että kaikki työskentelevät yhteisen henkisen päämäärän hyväksi, ja kaikki mitä tehdään, on välittömästi tai epäsuorasti tuon päämäärän hyväksi. On mahdollista saada tehtyä paljonkin kovaa ja jopa varsin vaativaa työtä kun työskentelee kevyessä, rauhallisessa ja rentoutuneessa ilmapiirissä (mikä saattaa tarkoittaa asumista ja työskentelyä samaa sukupuolta olevien ihmisten kanssa). Ennemmin tai myöhemmin innoittunut visio unohtuu ja ilmapiiri muuttuu vähän kireäksi tai jopa jännitteiseksi. Silloin ainakin muutamien mukana olevien tulee päästä pois vähäksi aikaa ja ottaa hieman etäisyyttä nähdäkseen, mistä kaikessa olikaan kysymys. Vetäytymisvaiheesta palatessaan tulee olla hyvin huolellinen ja varovainen. Se jalostunut energia, jota ihminen tuo mukanaan retriitiltä, hajoaa helposti joutuessaan kosketuksiin karkeampien jännitteisten energioiden kanssa. Retriitiltä palaava ihminen ärsyyntyy ja ne, jotka eivät ole olleet poissa, katkeroituvat. On kenties paras tehdä niin, että puolet yhdessä asuvista tai työskentelevistä ihmisistä menee retriitille kerrallaan, jos sellainen on mahdollista.

Yleisesti ottaen meidän kaikkien tulee välillä elää maalla, missä on helpompi päästä kosketuksiin suuren mandalan kanssa, ja välillä kaupungissa, jossa voimme välittömästi soveltaa arvostavaa asennetta käytännössä niissä tilanteissa, joihin antaudumme. Molemmat ovat ehdottoman välttämättömiä suurelle osalle ihmisiä. Toimintamme kaipaa meditaation tyyneyttä ja meditaatiomme tulee olla sykkivää ja dynaamista, ei pelkkä pieni rentoutushetki. Jos saamme säädettyä tasapainon oikeaksi, lähdemme retriitille mukanaamme kaupungin energia ja palaamme kaupunkiin mukanaamme suuren mandalan perspektiivi, jota olemme

valmiit soveltamaan kaikessa mitä teemme. Päämäärä – jonka saavuttaminen voi kestää pitkään – on tuoda puhtaan esteettisen arvostuksen asenne kaikkiin kohtaamiimme olosuhteisiin.

**Ihmisen ei tarvitse oikeuttaa olemassaoloaan
tekemällä jotain hyödyllistä.
Ihminen itse on oman olemassaolonsa oikeutus.**

Kalimpongissa asuessani tutustuin ranskalaiseen buddhalaiseen nunnaan, joka oli käynyt aika paljon kouluja. Hän oli opiskellut Sorbonnen yliopistossa ja olikin melkoinen intellektuelli. Hän oli luonteeltaan kiukkuinen, hyvin vaativa ja tarkka ja hänellä oli aina kiire. Aina kun kävin tapaamassa häntä hän oli pesemässä ja kuuraamassa lattiaa, syöttämässä koiriaan ja kissojaan, laittamassa ruokaa ja opiskelemassa (samanaikaisesti), kirjoittamassa kirjeitä, rientämässä tapaamaan sitä tai tuota ihmistä, tapaamassa lamoja, menossa basaariin, tulossa basaarista, tekemässä rakennustöitä, purkamassa rakennuksia ja hajottamassa niitä ... hän ei koskaan pysähtynyt. Eräänä päivänä hän tuli tapaamaan minua ja sanoi: "Bhante, minä en kerta kaikkiaan pysty meditoimaan." Minä sanoin: "Anila." (Tämä on kohtelias tapa puhutella nunnaa) "Sinä olet oikein hyvä monella tavoin, mutta on yksi asia joka sinun tulee oppia, sitten pystyt meditoimaan." "Mikä se on? Mikä se on?" hän kysyi kiihkeästi valmiina ryntäämään ulos tekemään sen. Minä sanoin: "Sinun täytyy oppia tuhlaamaan aikaa." Silloin hän melkein hyppäsi ulos kaavustaan. "Tuhlaamaan aikaa!" hän kirkaisi. "Vaikka on niin paljon tekemistä, sinä kehotat minua tuhlaamaan aikaa? Onko tämä sinun buddhalaisuuttasi?" "Kyllä", minä sanoin, "sinun kohdallasi se on minun buddhalaisuuttani. Opi tuhlaamaan aikaa. Pääset eteenpäin paljon paremmin." Valitettavasti hän ei koskaan oppinut tuhlaamaan aikaa. Muuttuminen on aivan yhtä vaikeata hänen kaltaiselleen kuin niillekin, jotka eivät tarvitse minkäänlaista kannustusta aikaa tuhlataksaan, mutta tarvitsisivat elämäänsä keskipisteen.

Bodhisattva tekee hyödyllisiä asioita, mutta hän nauttii siitä. Tämän vuoksi sanotaan, että bodhisattva leikkii. Leikin tai pelin ajatus, *lilā*, on näkyvästi esillä Intian henkisessä elämässä. Henkistä elämää ajatellaan *lilāna*, täysin spontaanina henkisen energian pulppuamisena, joka on eräässä mielessä tarkoituksetonta. Tantrisessa buddhalaisuudessa tätä nimitetään *sahaja*-tilaksi, joka on täysin luonnollinen, sisäsyntyinen ja spontaani. Mahāyāna-buddhalaisuudessa sitä sen sijaan kutsutaan nimellä *anubhogacarya*, bodhisattvan spontaani elämä, joka on koko *carya*-sarjan huipentuma. Näistä ensimmäinen on esibuddhalainen *brahmacarya* tai brahmakulkeminen, jonka varhainen buddhalaisuus omaksui. *Dharmacarya* on buddhalainen, erityisesti hinayāna-buddhalainen termi. *Sambodhicarya* on yleis-māhayānalainen termi ja *anubhogacarya* tulee māhayānan myöhemmästä vaiheesta. *Anubhogacaryan* ajatus on jopa kiteytynyt myöhäisen, legendaarisen ja runsaasti koristellun Buddhan elämäkerran otsikkoon: *Lalita-vistara* eli *Laaja kertomus Buddhan leikeistä*. Hänen elämäänsä kuvataan siinä erilaisten leikkien käsitteillä, koska māhayānan mukaan hänen tekonsa olivat spontaaneja, vapaita ja luonnollisia, aivan kuin lapsen leikkejä.

Työn ja leikin ero on siinä, että leikki ei ole välttämätöntä. Se ei suuntaudu mihinkään päämäärään, se ei palvele mitään tarkoitusta. Sanskritin kielellä kaunotaiteet ovat nimeltään *lalitakala*, 'leikkisät taiteet', koska niillä ei ole mitään maanpäällistä käyttötarkoitusta. On hyvin mahdollista elää ilman taiteita. Kukaan ei ole nääntynyt kuoliaaksi taiteen puutteesta. Se on täysin turhanpäiväistä, ja juuri siksi niin tarpeellista. Samoin bodhisattvan elämä, se elämä jota *Prajñāpāramitā* kuvaa, on tarpeellista, koska se on erityisen hyödytöntä elämää. Kaikki meditaatio, opiskelu ja oikean elinkeinon harjoittaminen huipentuvat siihen, että on onnellinen vain ollessaan oma itsensä ilman mitään erityistä tekemistä. Voisi aivan hyvin tanssia ympäri huonetta vailla päämäärää, itsensä unohtaen, ei niin, että yrittäisi olla leikkisä

ja spontaani, vaan ollen oma itsensä. Jostain tietenkä ilmestyisi joku touhottaja ihmettelemään: "Miten sinä tuolla tavalla tuhlaat aikaasi? On paljon tekemättömiä töitä." Mutta se on rattaiden valjastamista hevosen eteen.

Eräs henkilö tuli kerran luokseni ja sanoi tuntevansa, ettei hän voi olla kovinkaan paljon hyödyksi, koska hänellä ei ole mitään erityistä taitoa. Sanoin, että hän voisi ajatella olevansa erikoistumaton ihminen. Ihminen kuvittelee, että jos hän ei voi olla hyödyksi jollakin tavalla – kirjoittaa koneella, hoitaa kirjanpitoa, laittaa ruokaa tai pitää puheita, maalata tai soittaa jotain instrumenttia – hänessä on jotakin vikaa. Ajatelkaapa näin: tämä näennäisen hyödytön ihminen on miljoonien ja miljoonien vuosien mittaisen evoluution tuote. Hän on lopputulos. Hän on se, minkä hyväksi kaikki tuo on tapahtunut. Ihmisen ei tarvitse oikeuttaa olemassaoloaan tekemällä jotain hyödyllistä. Ihminen itse on oman olemassaolonsa oikeutus. Kukaan ei ole tullut olemaan kaikkien näiden evoluutiovuosien jälkeen vain istuakseen kirjoituskoneen edessä tai hoitaakseen kirjanpitoa. Jokainen yksilö on koko tuon prosessin oikeutus. Yksilö itsessään on päämäärä. Ainoa asia, jota varten kenenkään voidaan sanoa olevan täällä, on jonkinlaisen korkeamman ihmiselämän muodon kehittäminen, bodhisattvaksi tuleminen, buddhaksi tuleminen. Älä siis häpeä pelkkää istuskelemista ja toimettomuutta. Nauti ja iloitse siitä. Tee asioita spontaanisti sisäisestä tyydytyksestä ja saavutuksesta käsin. On yhtä hyveellistä olla koristeellinen kun hyödyllinenkin.

Jos tähän suhtautuu vakavasti, täytyy varoa ihmisiä, jotka yrittävät vaikuttaa syyllisyydentunteita herättämällä. Kuinka voisi olla spontaani syyllisyydentunteen vaivatessa? Varo ihmisiä, jotka koettavat panna sinua ahtaalle emotionaalisesti kiristämällä. Jos joku alkaa valittaa: "Katso kuinka kovasti minä työskentelen dharman hyväksi! Eikö sinusta tunnu pahalta vain istua siinä tekemättä mitään ja antaa minun tehdä kaiken työn?", tulisi vain sanoa: "Ei, minusta tuntuu oikein hyvältä. Minä todella nautin siitä, että saan katsella sinun tekevän tuota kaikkea." On tärkeitä, ettei anna periksi tällaiselle emotionaaliselle kädenväännölle. Se on erittäin taitamatonta, siinä yritetään saada asiat tehtyä negatiivisiin tunteisiin turvautumalla sen sijaan, että herätettäisiin innostusta työskennellä työskentelyn ilosta. Omaan buddhalaisuuteensa ei kannata suhtautua liian vakavasti. En puolusta vastuutonta kevytmielisyyttä tai energian haaskaamista tarkkaamattomaan hilpeyteen. Silloinkin, kun teet parhaasi siinä mitä olet tekemässä, muista, että olet leikkimässä, eikä leikin takia kannata menettää yöuniaa. Se ei ole sen arvoista. Se, että tekee jotakin tosissaan, ei tarkoita, että pitää olla juhlava; eikä *pujan* tekeminen alttarin edessä edellytä vakavia kasvoja ja himmeää uskonnollista valaistusta.

Vielä on eräs asia, joka tulee ottaa huomioon kun katsotaan, missä hengessä lähestymme toimintaa buddhalaisen harjoituksen puitteissa: erilaiset psykologiset ihmistyypit tai temperamentit. On esimerkiksi ihmisiä, jotka kaipaavat järjestystä ja siisteyttä, ja on ihmisiä, jotka eivät niitä kaipaa. Järjestyksestä pitävät hoitavat yleensä kaiken organisoinnin, kun taas järjestystä kaipaamattomat ovat niitä, joita järjestyksen vaalijat koettavat organisoida järjestykseen, usein riippumatta siitä haluavatko nämä sitä itse vai eivät. Kuitenkaan se, että ei toimi järjestyneellä tavalla, ei välttämättä tarkoita, että olisi laiska tai yhtään vähemmässä määrin omistautunut buddhalaisuudelle, tai edes sitä, että saisi vähemmän aikaa kuin ne, jotka hoitavat organisoinnin. On täysin mahdollista toimia positiivisesti, luovasti ja energisesti tavalla, jonka järjestyksestä pitävät julistaisivat pannaan.

Valitettavasti kaikki kollektiivinen buddhalainen toiminta tuntuu aina parhaiten sopivan niille, jotka kunnioittavat organisaatiota ja mielellään toimivat ohjeiden ja sääntöjen mukaan ja ne, joilla on päinvastainen temperamentti, tulevat mukaan vastentahtoisesti. Miksi ei silloin tällöin voisi ottaa huomioon järjestystä kaipaamattomia? Miksei voisi pitää järjestyntöntä retriittiä, jossa ei olisi minkäänlaista ohjelmaa? Retriittiä voisi kutsua dharma-lomaksi. Siellä olisi käytettävissä kaikki, mitä retriitilläkin on mutta se, kuinka

käyttää niitä hyväkseen, riippuisi ihmisestä itsestään. Jotkut haluaisivat ehkä kokoontua, valita johtajan ja järjestää ohjelmaa, mutta toiset tekisivät mitä haluaisivat ja retriitti olisi heille kuitenkin hyödyllinen. Jotkut saattaisivat jopa päättää kaikkein tarkkaavaisimmalla, objektiivisimmalla, vastuuntuntoisimmalla ja positiivisimmalla tavalla, että paras tapa käyttää tämä dharmaloma olisi nousta myöhään sängystä ja istua puutarhassa tekemättä mitään. Joillekin se olisi aikamoinen haaste. Jopa retriitillä on mahdollista täyttää päivä hyödyllisillä toiminnoilla siinä määrin, että suuri mandala katoaa näkyvistä.

Bodhisattva on ratkaissut tämän esteettisen kontemplaation ja käytännön toiminnan välisen vastakkaisuuden tai antiteesin, eikä tunne olevansa ristiriidassa. Niin kauan kuin meidän on siirryttävä toisesta toiseen, ja niin kauan kuin toinen kokemus tekee toisen mahdottomaksi tai työntää sen syrjään, siirtyminen tuottaa jonkin verran vaikeuksia. Voimme ainoastaan tavalla tai toisella yrittää siirtää esteettistä kokemista käytännön toimintaan – juuri sitä bodhisattva tekee täydellisen viisauden kuvauksissa – ja se on hyvin vaikea prosessi. Voimme aloittaa omaksumalla kevyemmän asenteen käytännön asioita kohtaan. Ole kaikin mokomin hyödyllinen, mutta ainoastaan paljon suuremmissa täydellisen hyödyttömyyden viitekehyksessä. Taolaisuus ilmaisee tämän teeman oikein hyvin: Taon ihminen on kuin suuri puu, joka on niin iso, että siitä ei ole mihinkään – oksat ovat liian paksuja kirveenvarsiksi ja niin edelleen. Ihmisen tulisi yrittää olla liian suuri hyödylliseksi. Oli bodhisattvan työ kuinka tärkeää tahansa, täydellisessä viisaudessaan hän näkee työnsä tapahtuvan pienessä piirissä, joka on suuremman ja täysin hyödyttömän esteettisen arvostuksen mandalan sisällä.

Tämä on siis täydellisen viisauden visio. Kun otamme käsiimme *Ratnaguna-samcayagāthān* ja tunnemme, että se vastustaa pyrkimyksiämme saada siitä selkoa, jos se torjuu pyrkimyksemme sisällyttää se omiin älyllisiin odotuksiimme, se johtuu siitä, että sen tarkoitus ei ole olla hyödyllinen millään sellaisella tavalla, jota voimme ymmärtää. Se puhuu meille älyllisen ajattelumme kielellä mutta siten, että se osoittaa tulevansa jostain aivan muualta. Se tulee niin sanoakseni suuresta mandalasta.